BIJDRAGE

TER BEHANDELING DER

CHOLERA;

DOOR

Dr. *H. SCHÄFER*,

Stafarts en practiserend Geneesheer, te *Czenstochau.*

BENEVENS

EEN WOORD AAN

MIJNE LIEVE MEDEBURGERS,

OVER DE

BESMETTELIJKHEID DER *CHOLERA*

EN DE BESTE WIJZE OM DEZELVE

TE VERHOEDEN;

VAN

Dr. *C. W. HUFELAND*,

Staatsraad, Lijfarts, Hoogleeraar enz. enz., te *Berlijn.*

(*Uit de* Algemeene Pruissische Staats-Couranten *van den 9. en 11. September* 1831 *vertaald.*)

Te Nymegen, by

J. F. THIEME.

1831.

Met de spoedige vertaling en uitgaaf dezer belangrijke Bijdrage van *Dr. Schäfer*, en van het welmeenend Woord van *Prof. Hufeland*, hoop ik mijnen Land- en Kunstgenooten geene ondienst te doen.

Nijmegen, den 14. September 1831.

Dr. *C. van Eldik*.

VOORBERIGT

van

Dr. *J. N. RUST*,

Geheimen Opper-Medicinaal-Raad, Hooogleeraar enz. enz., te *Berlijn.*

Ik haast mij het navolgende uittreksel van een, bij het Ministerie van Geestelijke, Onderwijs- en Geneeskundige Zaken ingezonden opstel, de behandeling der Cholera *betreffende, hetwelk van eenen in deze ziekte ervarenen Geneesheer afkomstig is, ter kennis mijner Kunstgenooten, en ter onderrigting en geruststelling van het Publiek; te brengen.*

Mogt hetzelve bijdragen, om het jagen naar specifieke middelen en geneeswijzen op te geven en eene meening uit te roeijen, welke reeds zoo veel onheil gesticht en zoo vele menschenoffers te weeg gebragt heeft!

Sedert de *Cholera* in *Europa* doorgedrongen is, en hier, even als in *Azië*, haar vreesselijk karakter geopenbaard heeft, zijn de pogingen der Geneeskundigen, welke die ziekte behandelen, meer daarop gerigt geweest, om een specifiek middel tegen dezen verwoestenden vijand te vinden, dan om het eigenlijke wezen der ziekte op te sporen, ten einde daardoor tot eene rationele en gelukkige behandeling en genezing van deze overal schrik verspreidende ziekte te geraken. Aan deze heillooze pogingen alleen is het

toe te schrijven, dat, over het algemeen, de geneeskundige behandeling der *cholera* tot dus ver alles, behalve gelukkig, is. Het is daarom thans wel de hoogste pligt, om het Geneeskundig Publiek in *Europa* eene ernstige waarschuwing te geven. Laat af van op nieuw met angst te zoeken en te verlangen naar een specifiek werkend middel tegen deze ziekte; zulks leidt van den eenigen regten weg, van de zorgvuldige waarneming der natuur en van de ontdekking harer eeuwige, heilige en onveranderlijke wetten, die zich in al, wat is, voor den onpartijdigen en onvermoeiden onderzoeker openbaren. Ofschoon het gebied der wetenschap vrij behoort te zijn en moet zijn, komt evenwel dikwerf de vraag bij mij op, of de Regeringen niet gehouden waren tusschenbeiden te treden, wanneer het leven van duizenden op het spel komt?

Geneesheeren! Wendt de behandeling, welke de ervaring van duizende jaren

ons leerde, ook bij de bestrijding dezer ziekte aan, herinnert u de grondstelling van eenen der waardigste Veteranen der Geneeskunst, van den algemeen met den hoogsten roem bekenden HUFELAND, te *Berlijn:* » Generaliseert de ziekte en individualiseert den lijder." — Zonder mij hier met eene naauwkeurige definitie van het wezen der ziekte in te laten, vraag ik slechts aan al mijne Kunstgenooten, of het iemand hunner slechts kan invallen, de pest, den *typhus*, de rotkoorts, de zenuwkoorts of de gele koorts met een specifiek middel te willen behandelen? — En, zoo zij de *cholera* in deze klasse van ziekten niet willen brengen, onder welke klasse willen zij haar dan rekenen? Daaromtrent is men het dan toch eindelijk wel eens, dat, ofschoon brakingen en doorloop bestendige verschijnselen van deze ziekte zijn, dezelve toch het wezen daarvan niet uitmaken, maar juist slechts verschijnselen zijn. Ik betuig in waarheid, dat ik,

zoo lang ik dus ver gelegenheid gehad heb de *cholera* te behandelen, en die gelegenheid was zeer menigvuldig, nog geen 5 lijders onmiddellijk achter elkander gehad heb, die ik op dezelfde wijze kon behandelen. Ik heb, naar mijne meening, getracht, zoo veel mogelijk, rationeel te werk te gaan; ik heb mijn voornaamste oogmerk op het zenuwknoopenstelsel gevestigd, en alle plaatselijk lijden, b. v. ontstekeningen enz., op de meest mogelijke wijze in het oog gehouden. Wat de bijzondere behandelingswijzen betreft, die gemeenlijk zoo bij uitstek aangeprezen worden, ik heb dezelve naar de grondstelling: » Beproeft alle dingen en behoudt het goede," bijkans alle, ofschoon somwijlen gewijzigd, aangewend en ben tot het resultaat gekomen, dat eene zekere methode volstrekt niet voor alle gevallen past, maar dat de Arts, even als in alle andere ziekten, ook hier individualiseren en overeenkomstig het karakter der ziekte

handelen moet. Hetgeen ik bij alle lijders aan de *cholera*, wanneer de omstandigheden het toelieten, zonder uitzondering, aangewend heb, zijn de uitwendige, afleidende of krampwerende middelen, als: warme baden met een bijvoegsel van Zeepziedersloog of Potasch; 10 tot 15 bloedzuigers op den hartkuil, wanneer de lijder over pijn op die plaats klaagde; doch men zij bij oude of zeer verzwakte, uitgemergelde personen met de aanwending derzelve voorzigtig; naar den regel heb ik er nadeelige werking van gezien, wanneer de lijder meer dan 60 jaren was; — voorts eene Mostaardpap over den geheelen onderbuik, dikwijls de *Moxa* en warme aromatisch-spiritueuse inwrijvingen aan de ledematen. Voor de aderlating heb ik slechts driemaal bij jonge en sterke personen aanwijzing gevonden, van welke twee gered werden; anders heb ik dezelve nooit aangewend; doch zeer dikwijls heb ik haar zien aanwenden, maar,

in de meeste gevallen, zonder goed gevolg. — Ik heb mij, in tegendeel, in de meeste gevallen gedrongen gezien, om de sterkste prikkelmiddelen aan te wenden. Van het *Magisterium Bismuthi* heb ik, in de ligtere gevallen, eene goede werking gezien, en ik reken hetzelve vooral mede tot den toestel van geneesmiddelen tegen de *cholera*. Bij de hevigheid, waarmede de *cholera*, hier en in den omtrek, ontstond, heb ik zwarigheid gemaakt van de aanwending van warm water alleen gebruik te maken; doch ik heb met voordeel iets dergelijks aangewend. Ik liet, namelijk, het grootste gedeelte van de door mij behandelden alle kwartieren een glasvol dun, warm *Infusum Menthæ piperitidis* met 2 droppels *Tinctura Opii crocata* (*) drinken, en wel met een zeer goed ge-

(*) Nagenoeg hetzelfde als het *Vinum Opii aromaticum* Pharm. Belg. [*Laudanum liquidum Sydenhami*]. *V. E.*

volg; doch ik heb dit middel nooit alleen aangewend, maar tevens de andere middelen, die mij noodig toeschenen, gegeven; het behoeft dus nog verder onderzocht te worden; doch, ik herhaal het, ik geef het aan alle lijders aan de *cholera* onmiddellijk van den aanvang der ziekte af. Bij zwakkelijke, ontzenuwde of oude personen heb ik den *Moschus*, met en zonder *Camphora*, of met *Sal volatile Cornu Cervi*, of met *Oleum Valerianæ æthereum*, of *Oleum Menthæ piperitidis*, aangewend, doch, waarschijnlijk juist omdat het bij zwakkelijke of oude lieden was, met geen bijzonder, ofschoon ook in enkele gevallen met een goed gevolg. In verscheidene gevallen, in welke klaarblijkelijk een gastrische toestand voorhanden was, heb ik de *Radix Ipecacuanhæ*, tot 1 scrupel, in ééne of, ten hoogste, in twee giften, aangewend, en tweemaal was, nadat de werking had plaats gegrepen, de *cholera* als weggetooverd; doch in deze gevallen was dat

middel ook onmiddellijk bij den aanvang der ziekte gebezigd geworden. In vele andere gevallen, in welke reeds eenige tijd verloopen was, hielp het niets. Dikwijls heeft mij ook eene *Saturatio Natri carbonici* (*) *cum Succo Citri*, in verbinding van *Liquor Cornu Cervi succinatus* en *Tinctura Thebaica*, goede diensten bewezen, vooral dan, wanneer een gastrische toestand plaats had, maar reeds eenige tijd verloopen was.

Ik kom nu aan de door mij het menigvuldigste, en wel met een zeer goed gevolg, aangewende behandelingswijze en geef dezelve ter beproeving aan het Geneeskundig Publiek over. De aanwending derzelve geschiedde natuurlijk slechts dan, wanneer de zoo even gezegde gastrische toestand niet aanwezig was.

Zoodra ik bij den lijder geroepen

(*) *Natrum carbonicum*, of *Subcarbonas Sodae* *Pharm. Belg.* [*Sal alcali minerale*]. *V. E.*

wordt, schrijf ik spoedig een warm bad met een bijvoegsel van Zeepziedersloog of Potasch, en het gereed maken van een dun *Infusum Menthœ piperitidis*, voor. Ik laat hiervan, zoo lang de verschijnselen der *cholera* voortduren, alle kwartieren een glasvol, warm, drinken, met een bijvoegsel van 2 droppels *Tinctura Opii crocata*. Onmiddellijk na het bad laat ik den lijder, wanneer hij over pijn in de maagstreek klaagt, 10 tot 15 bloedzuigers zetten, vervolgens eene warm gemaakte Mostaardpap op den onderbuik leggen, en de ledematen met warm gemaakten, aromatischen Kamferspiritus wasschen en sterk wrijven. — Als medicijn krijgt de lijder, om het uur, 20 droppels van het volgende mengsel:

℞. *Tinct. Castor. Moscov.*,
— *Valerian. aether.* (†),

(†) Bereidingswijze van de *Tinctura Valerianae aetherea*, volgens de *Pharm. Boruss.*:

— *Thebaic.*,

Liq. Corn. Cerv. succ., *ana dr.* j.

Naar den regel ontstaat met de derde of vierde gift beterschap. Merkwaardig is het, dat de lijder, wanneer de *cholera* opgehouden heeft, deze droppels gemeenlijk niet meer verdraagt, maar dat zij hem ongemakken, ja zelfs dikwijls op nieuw braken, veroorzaken. Alsdan liet ik nog slechts het *Infusum Menthae piperitidis*, in eene verminderde hoeveelheid, drinken, en gaf daarenboven, alle kwartieren of halve uren, eenen lepelvol ouden Hongaarschen Wijn, en daarbij genazen, naar den regel, de lijders. Ging de ziekte, gelijk niet zelden gebeurde, in eenen typheusen toestand over, dan bewezen mij *Arnica* en *Cam-*

℞. *Rad. Valerian. sylv. concis. unc.* j,
Liq. anod. miner. Hoffm. unc. viij.
Maceratione in vase clauso per triduum extrahatur tinctura, quae decanthetur.
Sit coloris e flavo fusci. *V. E.*

phora goede diensten; bleven hardnekkige diarrheeën over, dan *Columbo*, *Cascarilla*, met *Naphtha* en *Opium*.

Het bewijs, dat hoofdzakelijk gebrek aan spoedige hulp de *cholera* zoo buitengemeen gevaarlijk maakt, levert mij *Czenstochau*, waarheen ik om de *cholera* gezonden was. Te *Oud-Czenstochau*, b. v., welks ingezetenen bijna alle van het Israëlitische geloof en, als zoodanig, voor het behoud des levens bijzonder bezorgd zijn, en dus oogenblikkelijk, bij het ziek worden, hulp zoeken, heb ik 22 personen aan de *cholera* behandeld, en slechts 1 daarvan is gestorven; te *Nieuw-Czenstochau*, waar de hulp reeds later ingeroepen werd, overleden van 19 ziek gewordenen 8. Hetzelfde bewijs leverde mij het voor lijders aan *cholera* ingerigte ziekenhuis. In hetzelve werden de zieken zelden geheel in den aanvang der ziekte gebragt, en van 41 door mij behandelden overleden 20. Naar mijne gedachte zijn voor-

al twee maatregelen noodig, om de verhouding der sterfte aan de *cholera* te verminderen: vooreerst, dat het Publiek met de aanwending der uitwendige middelen bekend gemaakt worde, en, ten tweede, dat men den Artsen onvoorwaardelijk toesta, om de tegen de *cholera* noodige medicamenten altijd bij zich te hebben, opdat, door het voorschrijven van het recept en het gereed maken van hetzelve in eene misschien afgelegene apotheek, de zoo kostbare tijd niet verloren ga en de arme lijder daardoor eene buit des doods worde.

Zoo veel is zeker, dat de *cholera* door een behoorlijk en spoedig gebruik van doelmatige middelen zeer dikwijls bedwongen wordt, dat dit gebruik gemakkelijker en zekerder wordt, wanneer wij de ziekte niet meer als een alverwoestend monster of door eenen gekleurden bril beschouwen, maar bedenken, dat ook zij overeenkomstig de algemeene natuurwetten verloopt. Het doodelijkste is

de *cholera* bij den aanvang van het uitbreken der *epidemie*, als wanneer het beloop dikwijls zoo vreesselijk snel is, dat alle hulp te laat komt; of wanneer, over het algemeen, de hulp niet doelmatig aangewend of wel verzuimd wordt. Dat het meer of minder groote gevaar, de meer of minder gelukkige bestrijding dezer ziekte veel van de individualiteit des lijdenden persoons afhangt, spreekt van zelf.

Nog iets moet ik aanmerken, hetgeen ik evenwel verzoek niet als eene aanmatiging uit te leggen. In de vooronderstelling, dat de *cholera* eene oorspronkelijke aandoening van het zenuwknoopenstelsel is, dat al wat het zenuwstelsel verzwakt, de voorbeschiktheid daartoe verhoogt, en, omgekeerd, al wat de levenskracht van het zenuwstelsel verhoogt, de voorbeschiktheid vermindert, heb ik het volgende, ook op de spijsverteringskracht werkende mengsel met een uitstekend gevolg als voorbehoedmiddel

gegeven, en wel misschien aan meer dan duizend personen, ten deele reeds te *Warschau*, ten deele in en om *Czenstochau*, van welke mij tot dus ver niet een eenig geval bekend is, dat iemand de *cholera* gekregen heeft, ofschoon ik dringend om mededeeling verzocht heb. Daar evenwel, gelijk bekend is, vrees voor de ziekte de voorbeschiktheid daartoe bij uitstek verhoogt, zoo verdient ook wel hoofdzakelijk de moralische werking van het als preservatief geldende middel in aanmerking te komen. Ik spreek overigens uit ervaring. — Het mengsel is het volgende:

℞. *Tinct. aromat.* (*) *unc.* ij,

(*) Bereidingswijze van de *Tinctura aromatica*, volgens de *Pharm. Boruss.*:

℞. *Cassiae cinnamom. unc.* ij,
Cardamom. minor.,
Rad. Galang.,
Rad. Zingiber., *ana unc.* ß.
Contus. et concis. affund.

Spir.

Balsam. vit. Hoffm. drachm. iij,
Naphth. Acet. drachm. jß,
Ol. Calam. arom. gutt. v.
M. D. S. Twee- of driemaal daags 20 droppels, met wijn of liqueur te nemen.

Ik laat het aan de wijsheid van het hooge Koninklijke Ministerie over, om van de door mij gegevene aanmerkingen gebruik te maken, of niet. Ik merk nog alleen aan, dat mijne ervaringen zuiver practisch zijn, daar ik reeds te *Warschau* in het ziekenhuis voorschrijvend Arts voor de lijders aan *cholera* was, daar ik niet verzuimd heb de ervaringen van anderen te gebruiken en derzelver behandeling te beproeven, en ik ook in

---

Spir. Vin. Gallic. fort. libr. ij.
Diger. per dies quatuor in cucurbita clausa, vas saepius agitando, tum exprime et filtra.
Sit coloris e rubro fusci intensioris.
V. E.

en om *Czenstochau* honderden van lijders aan de *cholera* behandeld heb. Mogten mijne aanmerkingen niet geheel ongunstig aangenomen worden, dan wil ik zeer gaarne het verdere resultaat mijner ervaring mededeelen.

Czenstochau,
den 1. Augustus 1831.

EEN WOORD AAN

MIJNE LIEVE MEDEBURGERS;

VAN

Prof. *C. W. HUFELAND.*

Gij twist met elkander over de vraag: Is de *Cholera* besmettelijk, of niet? — Het antwoord is zeer gemakkelijk en eenvoudig. Ieder jaar komt het u voor, wanneer in de lente de verkoudheid in het hoofd algemeen heerschende is. Niemand twijfelt er aan, of hij krijgt die ongesteldheid uit de koude en vochtige lucht; doch men twijfelt er even min aan, of men kan dezelve, wanneer men hevig daaraan lijdt, door eenen kus aan anderen mededeelen. — Even zoo is het met de *cholera* gelegen. Ook deze

ontstaat, oorspronkelijk, door een eigenaardig bederf in de lucht. Maar wanneer zij zich eenmaal in een mensch ontwikkeld heeft, en wel in eenen hoogen graad, dan kan zij zich van dezen ook aan eenen anderen mededeelen.

Daartoe evenwel behoort een bijzondere aanleg of eene vatbaarheid in den mensch; en deze aanleg of vatbaarheid is, Gode zij dank! zeer zeldzaam. Want de ondervinding heeft geleerd, dat zelfs de personen, welke het meeste met de zieken omgaan, zoo als Artsen, Ziekenoppassers enz.; slechts hoogstzelden door de ziekte aangetast worden.

Doch ook deze vatbaarheid hebben wij in onze magt, en kunnen wij te weeg brengen of verhinderen, zoo als insgelijks de ondervinding genoegzaam bewezen heeft. Daar zijn, namelijk, twee dingen, die altijd vooraf gingen, wanneer iemand door de ziekte aangetast werd, en dus klaarblijkelijk hem eerst de vatbaarheid voor de ziekte gaven,

Dezelve zijn: verkoeling, voornamelijk in de koude en vochtige morgen- en avondlucht, en misslagen in de dieet, hetzij door overlading, hetzij door het gebruik van onverteerbare, gistende en verkoelende spijzen en dranken. — Derhalve, twee dingen zijn de beveiligingsmiddelen tegen deze vatbaarheid en dus ook tegen de *cholera*. Het eerste is matigheid in het gebruik van spijzen en dranken en vermijding van versch ooft, komkommers, meloenen, salade, scherpe, vette, onverteerbare spijzen, wit bier, zure melk, en inzonderheid van het te rijkelijk gebruik van brandewijn; want de ondervinding heeft geleerd, dat dronkaards het meeste door de ziekte aangetast worden. Het tweede is vermijding der verkoeling, inzonderheid van den buik en de voeten, en deze verkoeling wordt het beste verhoed door het dragen van eenen wollen buikgordel en van wollen kousen.

Zullen wij er nog iets bijvoegen, hetwelk aan het bovengezegde alleen de wezenlijke kracht geven moet, dan is het moed en een vast vertrouwen op Gods Voorzienigheid en hulp, zonder welke de mensch toch nimmer iets is, en door welke hij alles overwint en in tijden van gevaar pal staat.

